

מה קרה להם: איך 40 יום אחרי מתן תורה עשו 'אלוקות תחליפית'?

פולניה קונה לבן שלה שתי עניבות לקראת החתונה: אדומה וכחולה. בשבת הראשונה אחרי החתונה רוצה הבן לשמח את אמו והוא מגיע לביתה חנוט בעניבה האדומה. "אז לא אהבת את הכחולה", היא אומרת. בשבת הבאה מחליט הבן ללבוש את הכחולה. "אז לא אהבת את האדומה", היא אומרת. בשבת השלישית היה אובד עצות והחליט ללבוש את שתי העניבות זו על זו.

- "ידעתי שבסוף אשתך תשגע אותך"...

אומרים שהתכונה הכי גרועה שקיימת היא כפיות טובה, אין מידה יותר שפלה מאשר לנשוק את היד שהאכילה אותך. אולם קשה למצוא עלבון ובגידה גדולים יותר מהמעשה שעשו אבותינו ארבעים יום אחרי מתן תורה. לאחר שנה שלמה בה קיבלו הכול במתנה כמו עובר בבטן אמו - עשר מכות ירדו מהשמיים לשבור את פרעה, הים נקרע בפניהם כאילו היה דף ניר, הם קיבלו את כל סיפוקם בדרך נס, מן, מים וענני כבוד שגיהצו את הבגדים, ומעל ומעבר לכל זה, בשישי בסיון נפתחו השמים והם שמעו את קול האלוקים מדבר - הנה אחרי כל זה, כאשר הגננת נעלמה לארבעים יום, הם אמרו לאלוקים "ביי ביי", לא צריכים אותך" והקימו עגל זהב אשר ילך לפניהם.

ולא ברור האם יש כאן יותר רשעות או יותר טיפשות: רשעות על כפיות הטובה או טיפשות על המחשבה שבני אנוש כמותם יכולים ליצור אלוקים משלהם. הרי אין עוד דור בהיסטוריה שראה את האלוקות בתפארתה כמו בני אותו הדור, את היד החזקה ואת רוממות הכבוד האלוקי, ובכל זאת האם הם אלו שחשבו כי בכוחם ליצור 'אלוקים תחליפי' שיהיה לא פחות מוצלח מהאורגינל?!

דוד המלך מתאר את העלבון במשפט אחד שלא צריך מילה מעבר לו:

1. תהלים קו: וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב.

הם המירו את כבודו של האינסוף בשור אוכל עשב. ולא צריך להיות מפרש כדי לשאול מה קרה להם? מה חשבו? יתירה מכך: מה המסר הכולל של הסיפור? שבני האדם הם אידיוטים?! כפויי טובה?!

נחזור למה שקרה שם: בשישי בסיון, עם ישראל מקבל את התורה והאהבה בין החתן והכלה מגיעה לשיאה. למחרת, משה נפרד מהעם כדי לעלות לשמים ולקבל מהחתן את עיקרי התורה. משה מעדכן את ישראל כי הוא ישוב בעוד ארבעים יום בשעה השישית. וכיון שהתאריך אז היה שביעי בסיון, לכן כיוונו השעונים לעוד ארבעים יום - טז בתמוז בחצות היום בו משה אמור לרדת בחזרה.

כאן חשוב לשים לב לדרך בה האירוע מסופר בתורה. הפסוק האחרון לפני החטא הוא כה מרגש:

שמות לא, יח: וייתן אל משה ככלתו לדבר אתו... שני לחת העדת לחת אבן כתבים באצבע אלוקים

למעלה, אלו היו ההכנות האחרונות לחתונה. לאחר ארבעים יום שהקב"ה לימד למשה את סודות התורה, הוא מעניק לו את שני לוחות הברית במטרה להעבירם לישראל. המדרש מדייק מהמילה "ככלתו" - שכתובה בלי האות ו - כי היה זה כמו מתנה ששולח החתן לכלתו כדי שתתקשט בה.

רש"י: ככלתו - חסר ו', מה כלה מתקשטת בעשרים וארבעה קישוטין (בישעיה ג, יח מוזכרים 24 מיני תכשיטי נשים), אף תלמיד חכם צריך להיות בקי בעשרים וארבעה ספרי תנ"ך.

וככל שההתרגשות למעלה מגיעה לשיאה, כך הכלה למטה בוגדת באמון וכופרת בטובה. הגיע יום טז בתמוז בחצות היום ודמותו של משה לא נראתה בשמים. עוד שעה חלפה ועוד שעה ובינתיים אנשי ה"ערב רב" שהיו מצריים בתחפושת, החלו לטפטף ספקות: "מה חשבנו? שהוא יחזור?! וכי מישהו חזר משם?!". ואם זה לא מספיק, השטן הראה בתוך הערפל את דמותו של משה שטה על מיטה, והם הבינו באופן סופי כי משה מת והם תקועים באמצע המדבר הגדול עם מיליוני נשים וילדים.

מקור הטעות נבע מכך, שמשה התכוון לחזור בעוד ארבעים יום לא כולל יום היציאה שלו, שביעי בסיון, ואולם הם חישובו גם את יום היציאה.

היסטוריה פרצה בקהל והם החליטו לדאוג לעצמם ולעשות אלוקות תחליפית. הם פרקו את נזמי הזהב מאוזניהם ואהרן זרקם לתוך האש, ומול עיניהם קם ויצא עגל זהב.

שמות לב: וירא העם כי בשש משה לרדת מן ההר ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו, כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו: ויאמר אלהם אהרן פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם בניכם ובנתיכם והביאו אלי: ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם... ויקח מידם ויצר אתו בחרט ויעשהו עגל מסכה ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים: וירא אהרן ויבן מזבח לפניו ויקרא אהרן ויאמר חג לה' מחר.

האירוע הנורא כולו מסוכם במדרש במשפט אחד:

שבת פח,ב: עלובה כלה המזנה בתוך חופתה.

אין עלבון ואין כפיות טובה גדולים יותר מכלה המזנה תחת חופתה. באותה שעה שהחתן אוזח בהתרגשות את טבעת היהלום שקנה לה, היא מפנה את אהבתה לאחר.

והתמיהה עצומה: כיצד בני "דור דעה", אלו שחוו התגלות אלוקית על הים ברמה רוחנית שלא זכה לה יחזקאל בן בוזי הכהן, חשבו שעגל זהב יכול להחליף את מה שראו בעיניהם?

אור החיים: קשה איך יאמן הטיפשות והבערות ל"דור דעה", לומר לחפץ דומם 'אלה אלהיך?' ואפילו אם דיבר העגל באמצעות כישוף, כיצד זה יועיל להעיד עדות שקר שזה הוא המוציאם ממצרים?

בנוסף לתמיהה העקרונית הזו, עולות שאלות רבות אחרות: א. למה בכלל לעשות לעצמם אלוקים אחרים? הרי **משה** הוא זה שנעלם **ולא הקב"ה** ואם כן צריכים לבחור תחליף **למשה**?

ב. למה עגל? אם משה הוא זה שאבד, שיבחרו באדם אחר, באהרן או חור או קורח או מי שירצו?¹

ג. ומעל הכול מרחפת התהייה שכולנו חוששים להעלות אותה על שפתינו: מה קרה לאהרן? איך אהרן הכהן שיתף פעולה עם עשיית עבודה זרה וזרק את התכשיטים לתוך האש? כולנו זוכרים את המדרש על חור, בנם של מרים וכלב, שמסר נפשו כדי שלא לשתף עימם פעולה. וכיצד אהרן, הכוהן הגדול, הפגין פחות מסירות נפש מהאחיין הצעיר שלו?

באמת, כשנדייק בפסוקים שצוטטו לעיל, נוכל לסנגר על אהרן ולטעון בפשטות שהוא התכוון **לחבל להם מבפנים**. אהרן חשב שמוטב **למשוך את הזמן** כאחד מתוכם עד שמשה יחזור, מאשר למות על מסירות נפש ולהותיר בידם את המושכות ואז הכול יקרה מהר.

נקרא את הפסוקים ונשים לב שאהרן מבקש לפרוק את נזמי הזהב אשר "באזני נשיכם בניכם ובנתיכם", אבל למעשה הם פורקים את הנזמים אשר "**באזניהם**" עצמם. ולכאורה אם היו להם נזמים מדוע שולח אותם לבניהם ובנותיהם? ברור שאהרן התכוון למשוך זמן ולכן שלח אותם אל המשפחה בידיעה שייקח כמה ימים עד שהאיסוף יתבצע. ואולם תכניתו השתבשה והם מיהרו להוריד מאוזניהם עצמם. [אולי זאת הסיבה שגברים כיום לא הולכים עם עגילים באוזניים...].

גם הפסוק הבא אומר שאהרן אמר להם "חג לה' מחר". למה מחר ולא היום? אלא אהרן שיער שיש איזו טעות בחשבון ועד מחר משה יחזור ולכן ביקש לדחות את החגיגות עד מחר.

ואולם בכל זאת התחושה קשה: כיצד יתכן שאהרן הכהן ישתף פעולה עם עשיית עבודה זרה?

¹ הרב של דווינסק ואנשי העיר חיפשו רב חדש. המועמד הטבעי היה רבי מאיר שמחה, ה'אור שמח', אבל העסקנים טענו שרבי מאיר שמחה מוכר וצריך מישהו מבחוץ. אמר רבי מאיר שמחה שעכשיו הוא מבין למה ישראל עשו עגל ולא מינו את אהרן לממלא מקום? הם העדיפו מישהו **חדש מרחוק** ולא אדם מוכר...

ב. בנוסף לתמיהות על מה שקרה אז, עולה שאלה חשובה ועקרונית על המשמעות של הסיפור **אלינו**. אנחנו חיים בתקופה בה אדם נורמטיבי לא מתלבט בין יהדות או להבדיל נצרות ואיסלאם. ההתלבטויות של אנשים היום הם בנושאים הרבה יותר עקרוניים, כמו האם לקנות אפל או סמסונג, קוקה קולה או פפסי, מיצובישי או שברולט... אבל אף אחד לא מתלבט בענייני רוח, אם ללכת לבית הכנסת או להבדיל לבית התיפלה שלהם.

זוהי לא קרה סתם כך. הגמרא מספרת כי חז"ל **עקרו את היצר של העבודה זרה**. בעבר היה זה יצר שהטריף את החושים ומילא את התאוה האנושית ולכן ביקשו מהקב"ה לבטלו מהעולם.

כך מספרת הגמרא (סנהדרין קב): רב אשי סיים את הלימוד בישיבה ואמר לתלמידים כי מחר נעסוק בחברינו, מלכי ישראל הרשעים שאין להם חלק לעולם הבא, כמו מנשה המלך, שלא היה רשע כמותו. הוא הציף את ירושלים בפסלים ואף הרג את הנביא ישעיהו שהיה סבו. באותו הלילה בא מנשה המלך בחלום לרב אשי ואמר מי אתה שתקרא לי חברי? האם הנך מתקרב לרמה הרוחנית בה אנחנו עמדתו? שאל רב אשי: אם כן, מדוע עבדתם עבודה זרה? אמר לו מנשה: אם היית שם, היית אוחז בשולי גלימתי כדי להצטרף אלי לזבוח לעבודה זרה.

[הרעיון בעומקו הוא כזה: בעבר, האנושות עמדה ברמה רוחנית נעלית. בית המקדש עמד על מכונן ופעלו בו ניסים עצומים. התהלכו בינינו נביאים שזכו בכל רגע להתגלויות רוחניות סוחפות, ולכן האדם הממוצע השתוקק לחוויית אלוהים וראיית השכינה. ואולם לכל תשוקה יש תופעות לוואי, ואנשים מנסים להשביע את עצמם בכל דרך, כולל **עבודה זרה**. כאשר התאוה בוערת, היא עצמה הופכת להיות העיקר ואנשים אינם בודקים כיצד להשביע אותה בצורה הנכונה.

ולכן אנשי כנסת הגדולה קיבלו החלטה דרמטית ביותר. הם אמרו לקב"ה כי הם מוכנים לוותר כליל על הנבואה, להפסיק את החיזיון האלוקי, ובלבד להפסיק גם את הריאקציה, תגובת הנגד בדמות ההשתוקקות לעבודה זרה. ואכן נשים לב שבאותם ימים ממש פסקה הנבואה מישראל.

2. יומא סט: וַיִּזְעַקוּ בְּקוֹל גְּדוֹל אֶל ה' אֱלֹהֵיהֶם - מה אמרו? ווי, ווי אותו שהחריב המקדש ושרף היכלו והרג כל הצדיקים... עדיין מרקד בינינו... ישבו בתענית שלושה ימים ולילות ומסרו להם אותו. יצא בדמות גור אריות של אש מבית קודש הקודשים ואמר הנביא זכריה: זהו יצר הרע של עבודה זרה.

רבי צדוק הכהן מלובלין, רסיסי לילה אות יג: להיות אור הנבואה נגלה אז לראות בעין מראות אלוהים, מזה נמשך יצר הרע לעשות אלוהים אחרים הנגלים לעין.]

ואם כן עולה השאלה הגדולה מה סיפור העגל נוגע אלינו? כיום השאלה היחידה שאנשים שואלים היא האם זה טוב לי או לא טוב לי, ומה, בכל זאת, עלינו להסיק ממעשה העגל?

נפתח עם ביאור פשוט וחשוב שאמר הרמב"ם לבנו, רבי אברהם. ואחר כך נמשיך עם התפיסה המרכזית שמובאת ברוב הראשונים כפי שהיא מתובלת ומוסברת לעומק בתורת חב"ד – ואי אפשר להגזים עם המהפכנות והמשמעות שלה לחיינו.

ג. בימיו של האדמו"ר הצמח צדק, לפני כמאתיים שנה, היה יהודי שנמנה על מתנגדי החסידות והוא סבל מבעיה קשה ששברה את לבו. נולדה לו בת משותקת שלא הייתה יכולה לעמוד על רגליה והלב שלו ושל אשתו התפלץ למראה הסבל שלה. אשתו הייתה ספוגה באמונת צדיקים והתחננה שייקח את הילדה לאדמו"ר הצמח צדק, אולם הוא לא האמין בכוחות עליונים וצחק ממנה. היא המשיכה ללחוץ ולומר "מה אכפת לך? אם לא יועיל לא יזיק", עד שלא נותרה לו ברירה והוא לקח את הילדה לרבי.

הוא נכנס אל חדרו של הצמח צדק בעירייה ליובאוויטש, הניח צרור כסף על השולחן ואמר בזלזול: "יש כאן כסף, אני צריך ברכה לבת שלי". הרבי לקח את הכסף, זרק אותו על הרצפה ואמר "אני לא צריך את הכסף שלך". הילדה שישבה על הכיסא, ראתה את הכסף מתפזר על הקרקע ואירע נס: בפעם הראשונה בחייה היא קמה ממקומה לאסוף את הכסף.

המתנגד קפא על מקומו, אך לפני שהוא מתרגש והופך לחסיד, אמר לילדה: "בואי נלך מכאן מהר לפני שהוא יגיד שבגללו קרה הנס הזה..."

רבי אברהם בן הרמב"ם מצטט בשם אביו רעיון גדול: מעשה העגל נועד ללמדנו שאנשים לא משתנים מניסים. אדם לא משתכנע כתוצאה מאירוע חד פעמי. תהליכים נפשיים הם אירוע שאורך זמן ואין בו קיצורי דרך. הוא כולל מאבקים פנימיים, עליות וירידות, מעבר מדורג מהשכל אל המידות ומהמידות אל המעשה. ולכן גם אחרי כל הניסים, היו מסוגלים לעשות העגל.

לפני שכועסים על בני אותו הדור, עלינו לחזור אל רמת הפשט ולהיזכר מיהם היו. בעינינו הם מצטיירים כחבורה של קדושי עליון, אבל האמת היא אחרת: הדור שעמד למרגלות הר סיני היה דור של עבדים מצריים שצמח יותר ממאתיים שנה בתוך האלילות המצרית. הקב"ה גאל ממצרים אנשים שכמעט מתאים לכנותם 'גויים ממוצא יהודי'. הנביא יחזקאל אומר: "לקחת גוי מקרב גוי". יוצאי מצרים היו במשך מאתיים שנה תושבי "ערוות הארץ", הם קראו עיתונים מצריים, חוו תרבות מקומית וגידלו את ילדיהם בחיק השכנים.

במשך שנה שלמה הם החלו לגבש תבנית חשיבתית חדשה, אבל כאשר חוו התמוטטות נפשית בראותם שמשה לא חוזר, שבו באופן אינסטינקטיבי אל תבנית החשיבה אליה הורגלו אצל המצרים. ושם האליל היה הטלה, הכבש, וכיון שכן, החליטו ישראל ליצור לעצמם אליל בעל חיים. או בצורה מדויקת יותר שמובאת אצל האדמו"ר הצמח צדק: הם רצו לשדרג את האלילות המצרית ולעשות דגם משופר יותר. המצרים עבדו לטלה והרי הוא לא הצליח להגן עליהם מלחץ הקב"ה, ולכן החליטו לייצר עגל, שהוא שור צעיר, והשור הוא המזל שבא אחרי הטלה בגלגל המזלות².

3. רבי אברהם בן הרמב"ם ד"ה ויעשו עגל מסכה: מסורת מאת אבא מרי ז"ל שזה מפני שהיו אדוקים בסברא של האצטגנינים, שהיציאה ממצרים הייתה בזמן מזל שור או כיוצא בזה מן הדמיונות בגזרות הכוכבים המסתעפות מן העבודה זרה.

אור התורה שמות ו א'תתקפו: י"ב מזלות הם דרך כלל טלה שור כו' ומזל מצרים הוא טלה כמ"ש הן מבח את תועבת מצרים שזהו"ע מצות קרבן פסח לשחוט שה [כבש], להראות איך שאין ממש באלקי מצרים ודימו הערב רב לומר כי מזל שור שהוא אחר מזל טלה וסמוך לו נלחם עמו וגבר עליו³.

כמובן, התפיסה הזו מעבירה מסר כביר בתחום החינוך: כל אחד שעוסק בחינוך עצמו, צריך לדעת שהתקדמות רוחנית היא אירוע שאורך זמן. יש ימים טובים ויש ימים רעים, אבל בלי לשים לב אנחנו מתקדמים. וכך הורים צריכים לדעת שחינוך הוא השקעה לטווח ארוך. אין סיבה להתייאש אם הילד עוד לא מספק את הנחת שציפינו לו, משום שאת פירות ההשקעה בחינוך לא רואים היום וגם לא מחר, יחלפו עוד שנים עד שפתאום נביט אל הילד וניווכח: הוא הפנים את המסר.

הרבי מליובאוויטש מביא לכך משל חודר אל הלב:

אגרות קודש יג עמוד קעד: כאשר רואים אדם היוצא מרופא ואותו אדם מדדה על קביים, יכול עובר אורח להרהר כמה לא טוב הרופא. הרי האדם ביקר אצלו ושילם הון רב ועדיין הוא מדדה על קביים. אולם יסבירו לאותו עובר אורח כי לפני שביקר אצל הפרופסור לא היה יכול להניע את רגליו ... ומזמן לזמן המצב הולך ומשתפר ... עד שלאחר שיציית להוראות הרופא ייפטר סוף סוף מן הקביים.

² להעיר משיטת רש"י שיצא עגל בלי שהתכוונו לכך, משום הקמע שזרק מיכה והיה כתוב עליו "עלה שור".

³ היסוד הנפשי הזה – שחינוך עצמי הוא תהליך נפשי שאורך זמן רב – מובא אצל חז"ל בצורה יותר נוקבת. חז"ל מלמדים כי לבני אותו הדור לקח לא פחות מארבעים שנה עד שהפנימו את המהפכה שהתרחשה ביציאת מצרים ומתן תורה. כך נאמר בספר דברים כי משה הכריז ביום מותו: "היום הזה נתן לכם ה' לב לדעת ועיניי לראות ואוזניי לשמוע". רש"י מביא כי באותו יום נפרד משה מבני שבטו, שבט לוי, והגיש להם ספר תורה שכתב עבורם. באו השבטים וצעקו 'וכי רק בני שבטך יהודים?!' גם אנו רוצים לזכות להכניס ספר תורה לבית הכנסת של השבט. הכריז משה רבנו "היום הזה וגו'". היום אני יכול להכריז כי אתם חפצים במצוות התורה. מה חולל את השינוי באותו יום? אומרת הגמרא (עבודה זרה ה): "לא קאים איניש אדעתה דרביה עד ארבעים שנה". לוקח ארבעים שנה עד שהאדם עובר תהפוכה פנימית ומפנים את נסי יציאת מצרים. ואם כן מובן בקל וחומר כי בסך הכול ארבעים יום אחרי מתן תורה, בוודאי היו יכולים לחזור אל ההרגל המצרי ולעשות עגל.

וכך לאדם יש מלידתו איכויות שונות ... כולל איכויות רעות, ובאמצעות חינוך הן נחלשות. אך כיון שמוטל עליו לחנך את עצמו כל חייו, לא יהיה פלא אם מוצאים בו גם מהחלק הלא טוב שבו ... מובן כי אדרבה, היקף חסרונותיו נחלש מאוד מאשר לפני זמן.

עד כאן תפיסה אחת אשר תולה את החטא בהרגלים הרעים שלהם. ואולם אנו איננו רוצים להסתפק בה, משום שסוף-סוף הדברים קשים להבנה. מילא אם היו חולפות חמש שנים מאז יציאת מצרים. אבל ארבעים יום אחרי מתן תורה והם כבר שכחו הכול!?

הגישה בקרב רוב הראשונים כמו האבן עזרא והרמב"ן, וכך בתורת החסידות, היא שונה לחלוטין. האמת היא שהם לא היו כל כך מטומטמים וגם לא כל כך מרושעים. הם לא התכוונו למרוד בהשגחה האלוקית ובאמת חשבו שהפתרון בו בחרו הוא **סביר בנסיבות הקיימות**, האמת העוד יותר חשובה היא שכולנו עד היום הזה **מספרים לעצמנו את אותו הסיפור שהם סיפרו לעצמם**.

ד. בבית הספר הקומוניסטי ישב מורה עם תלמידים ושכנע אותם להאמין רק למה שהם רואים בעיניים. "מה שאתם חווים בחמש החושים הוא קיים ומה שלא – לא קיים. את השולחן רואים בעיניים - קיים, את הכיסא רואים בעיניים - קיים, בדלת אפשר לגעת – קיימת, ומה שלא רואים ולא חווים לא קיים". המסר היה ברור: את האלוקים לא רואים בעיניים ולכן מדובר ("ח") באגדות ילדים.

קם אחד התלמידים ואמר: המורה צודק. את היד של המורה רואים – אז יש לו יד. את הרגל שלו רואים – אז יש לו רגל. את השכל שלו לא רואים – אז אין לו...

הרמב"ם בתחילת הלכות עבודת כוכבים מבהיר נקודה יסודית: בבסיס עבודת האלילים לא עומדת כפירה בקב"ה. עובדי האלילים הראשונים בימי דור אנוש בראשית הבריאה, לא התכוונו להכחיש את מציאות הבורא. הם בסך הכול התכוונו להקל על עצמם. הם ביקשו ליצור **ממוצע נגיש וקרוב יותר** שאפשר לראות אותו בעיניים ולהרגיש כי הוא קרוב אליך ומבין אותך.

האדם הוא יצור **חושני**, הוא בוחן כל דבר בעזרת חמשת החושים – ראייה, שמיעה, מישוש, טעם וריח, ולכן הוא כמה לחוות אלוקות פיזית, ממשית, שניתן לגעת ולהריח אותה. הרבה יותר קל לכרוע מול השמש המאירה ברקיע ולשאת אליה תפילה, או להביט אל גלגל המזלות בשמים - שהוא המסלול עליו נעה השמש סביב כדור הארץ - ולפנות אליו בבקשה, מאשר להפעיל את הדמיון ולהרהר בא-ל אחד מופשט שאינו נראה ואינו מורגש.

מתוך כך נוצרה מסקנה נוספת: עובדי האלילים סברו שהאלוקים גדול מדי בשביל להתעסק בשטויות של כל אחד מאתנו, בבעיות הפרנסה או הבריאות שלו, ולכן פיתחו גישה האומרת שהאלוקים **הפקיד כוח ובחירה** בידיהם של המזלות והשמש כדי להושיע אותנו. במקום להטריד את ראש הממשלה בבעיות תקציב של שכונה בראש העין, אנו פונים אל הפקיד העירוני שיטפל בבעיות שלנו.

בשורה התחתונה, אם כן, עבודת האלילים בבסיסה לא באה לכפור בקב"ה, אלא **לעזור לקב"ה ולעזור לעצמנו**. להשאיר אותו גבוה מעל "המשחק בקוביות" ולהטריד בכך את הכוכבים והמזלות.

4. רמב"ם הלכות עבודת כוכבים א,א: בימי אנוש טענו בני האדם טעות גדולה ונבערה ... אמרו הואיל והאלוקים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם ונתנם במרום וחלק להם כבוד ... ראויים הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד וזהו רצון הא-ל ברוך הוא לגדל ולכבד את מי שגדלו וכבדו כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו ... ואחר שארכו הימים עמדו נביאי שקר ... ואמרו לכל העם שזו הצורה **מטיבה ומריעה** וכוהניהם אומרים שבעבודה זו **תרבו ותצליחו**.

זה בדיוק מה שרצו לעשות אנשי העגל: הם התכוונו לגבש **קומת ביניים של האלוקות**. במקום לדמיין מציאות שאינה נראית, ליצור כוח קרוב, פיזי, שאפשר לחוות אותו בעזרת חמש החושים. ובמקום להטריד את הקב"ה עם השאלה הקטנונית של לאן להתקדם במדבר, תפקיד שקודם מילא אותו משה רבנו, הם ייצרו גרסה מקומית של האלוקות שתכוון אותם בבעיות הקטנות של החיים.

והאמת היא, שהעבודה זרה הזו לא חלפה מהעולם. מעולם לא נגמלנו ממנה. כל אחד מאתנו לוקה באותו שיטיון לפיו האלוקים הפקיד ח"ו כח ובחירה בידיהם של **א-לים מקומיים**. היום קוראים לה כך: 'לקחתי עורך דין תותח והוא יוציא אותי זכאי'. 'קבעתי תור אצל המומחה מספר אחד בבית הרפואה הדסה ואני לא דואג'. 'אני מכיר את העוזר של ראש העיר והוא הבטיח שיהיה בסדר'. בסוף פרשת יתרו נאמר "אלוקי כסף ואלוקי זהב לא תעשה לך", משום שהאלילות היום היא מכסף וזהב ואנשים בטוחים כי הכסף מבטיח אריכות ימים.

ואדרבה, האתגר שעומד בפנינו הוא הרבה יותר מפתה מאשר עבודת האלילים המקורית. קל להבין שחפץ דומם כמו שמש וירח אינו בעל בחירה, אבל באמת קשה לקבל שאדם חי עם יצרים תוססים אינו בעל בחירה להועיל או להזיק לנו.

ואולם, אז כמו היום, מימי דור אנוש ועד המומחים של הדסה – הכול **אותה עבודה זרה**. לטעון שהקב"ה גדול מדי בשביל העולם ואני קטן מדי בשביל לתקשר אתו – זאת עבודה זרה. משום שהקב"ה הוא כל כך מופשט, כל כך לא מוגבל, שיכול גם להיות מוגבל. הוא ברא את העולם בצורה כזו שאדם לא מזיז אצבעו מלמטה בלי שיכריזו עליו מלמעלה. הרופא והעורך דין הם כולם אמצעים **דרכם** עוברת ההשגחה האלוקית, אבל הם אינם בעלי הכוח והסמכות. בכל בוקר מחדש נותן הקב"ה חכמה בלב השופט או עוזר ראש העיר, כדי לסייע לנו בהתאם לתכנית האלוקית שנקבעה מראש.

הנה סיפור מושלם: לפני חמישים שנה הייתה משפחה חבדי"ת ברוסיה בשם קנלסקי. במשך שנים ארוכות שרדו איכשהו את החיים במחיצת השלטון הקומוניסטי, אבל הבן, מרדכי, החל לגדול ולפי החוק היה עליו ללכת לבית הספר הממשלתי. מבחינת האבא, ר' נתן, זאת לא הייתה אופציה. הן עצם החינוך הכפרי שיקבל והן העובדה שבימי השבת יצטרך הילד ללכת לבית הספר ולכתוב ולמחוק כדרישות המורה. האבא שבר את הראש כיצד לשחרר את הילד מהלימודים. הוא שיחד רופאה מקומית שתאשר שהילד חולה, אבל כעבור שנה היא סירבה לחדש האישור.

האפשרות היחידה הייתה לבקש אשרת יציאה מרוסיה, אבל מי ייתן לו אישור כזה? חסיד שנמצא במצוקה כותב בבהילות מכתב לרבי, אבל זה בלתי אפשרי. אם ישגר מכתב עם המילה "חב"ד" או "שניאורסון" הוא עלול להיעצר מיד. עלה לו רעיון: הוא צילם את כל בני המשפחה ושלח את התמונה לבן דוד שלו, ר' נפתלי הרץ מינקוביץ, שהתגורר בקראון הייטס, וכתב על התמונה: "תראה את התמונה לסבא ותגיד שאנחנו מאוד רוצים לראות אותך".

מינקוביץ קיבל את התמונה בעשרת ימי תשובה של שנת תשכ"ט ובערב יום כיפור, בעת שעברו לקבל "פרוסת לקח", מסר את התמונה לידי הרבי. הרבי לקח את התמונה, אבל הכניס אותה לתוך מגירת שולחנו ללא אומר ודברים. חלפו שלושה חדשים ובבית משפחת קנלסקי במוסקבה התקבלה התשובה מהבן דוד בניו יורק: "מסרנו לסבא את התמונה והוא לא אמר דבר". זו הייתה אכזבה עמוקה, ואם לא די בכך, כשר' נתן קנלסקי הלך להגיש את הבקשה במשרדי "אוביר", הפקידה קרעה אותה ואמרה ברשעות: "לעולם לא תצא מרוסיה. אתה תמות כאן!". הוא חזר הביתה שבור ורצוף.

חלפה שנה ורבע של כאב ופחד, ובאמצע חורף תש"ל, החליט ר' נתן קנלסקי לנסות שוב והפעם לשחד את אחד הפקידים במשרדי אוביר במטרה לשכנע אותו לסייע. הוא העביר לו 5000 רובל שהיו סכום גדול, ואכן בחודש אדר תש"ל הם קיבלו את היתר היציאה המיוחל. אחרי חמשה ימים הם היו על המטוס לוונינה ומשם לארץ ישראל.

לקראת החגים הבאים, תשל"א, הם נסעו לניו יורק והתארחו אצל משפחת מינקוביץ. להפתעתם, ר' נפתלי פתח את הארון והוציא את התמונה שהתבקש בזמנו להעביר לרבי. הם היו המומים: מה עושה אצלך התמונה? הרי הונחה במגירה של הרבי?! הוא סיפר להם דבר מדהים: במשך שנה שלימה, כל שנת תשכ"ט, התמונה הייתה אכן מונחת במגירה של הרבי, ואולם לפני שנה, בערב יום כיפור תשל"ל, בעברו לקבל שוב את עוגת הדבש, הרבי הוציא את התמונה ממגירת שולחנו ואמר: "איך דארף די בילד מער ניט האבן". אינני צריך את התמונה יותר. נשים לב: זה היה שלושה חודשים לפני שעלה בדעתו של ר' נתן קנלסקי לנסות שוב ולשחד את הפקיד, וחצי שנה לפני שבקשתו התקבלה...

בעשרת ימי תשובה זכו האב ובנו להתקבל ל"יחידות". בעשר הדקות הראשונות דיבר הרבי עם האב על מצב היהודים במוסקבה ולקראת הסוף שאל איך הצלחתם לצאת מרוסיה? האב השיב שהוא

העביר שוחד בן 5000 רובל לאחד הפקידים. הרבי חיך ושאל: אתם בטוחים שזה מה שעזר לכם?! האב השיב בחיוב, והרבי שאל שוב בחיך יותר רחב: אתם באמת בטוחים שזה מה שעזר?!...

מי שמביאה את התפישה הזו לשיאה היא אסתר המלכה במגילת אסתר. אסתר מתחלחלת לשמוע על הגזירה שנחתמה מאחורי גבה. בכל ההיסטוריה היהודית לא עלתה תכנית זדונית ומרושעת יותר מאשר גזירת המן. בעוד שפרעה תכנן להרוג את הזכרים, נבוכדנצר את תושבי ירושלים והרומאים פגעו בלוחמי בר כוכבא, אבל מעולם לא היה אדם שתכנן להרוג את כל עם מרדכי טף ונשים בכל 127 מדינה ובתוך יממה אחת. אפילו היטלר ימ"ש ידע שזה ייקח שנים, ואילו המן הגה תכנית מטורפת לחסל היל"ת את כל העם בכל העולם בתוך יום אחד, כך שלא יהיה מתי לברוח ולאן לברוח.

זוה קורה בדיוק במשמרת של אסתר. גורל עמה מונח על הכתפיים הצנומות שלה. הבעיה היא שבעלה המלך לא קרא לה כבר שלושים יום, לבו אינו עמה אלא מסתובב במחוזות אחרים. מה שהיא צריכה לעשות הוא לעורר שוב את אהבתו ולהעיר את הקשר ביניהם. והיא אכן עורכת משתה ועוד משתה בו היא מחניפה לו ומתקרבת אליו, וכך יכולה לסובב לו את הראש.

אבל לפני זה קורה דבר מוזר, אנטייתזה לכל התכנית שלה. קודם שהולכת אל המלך, היא צמה ומתענית שלושה ימים ושלושה לילות, ורק אחר כך הולכת אליו. אבל רגע, זה גול עצמי. היא מחסלת את הסיכויים של עצמה. הרי אישה שצמה שלושה ימים, בקושי עומדת על הרגליים, היא לא עומדת בכללים של לגרום למלך להקשיב לה.

כאן אסתר מביאה לשיא את מורכבות המחשבה היהודית. זאת הייתה ה"אסתר-טגיה", דוקטרינת אסתר לפתרון משברים. היא ידעה שהבעיה היא למעלה ולא למטה. המן לא היה יכול לפגוע בנו אם לא היה מקבל רשות מהקב"ה. ולכן הנושא הוא לא אחשוורוש ולא המן. את הבעיה צריכים לפתור שם – וזה בדיוק מה שהיא עושה. ראשית כל היא מרימה את העיניים לשמים ומתענית לבקשת רחמים. בדרך היא דורשת מכל העם לצום עמה את תענית אסתר, ורק אחר כך פונה לעשות את ה"השתדלות" בדרכי הטבע ולהביא את הברכה למטה.

הרבי דיבר פעמים רבות על כך, שההשתדלות הטבעית היא כמו קניית ארנק עבור הכסף, אבל קודם צריך לדאוג שיהיה כסף להכניס בפנים. הברכה של הכסף מגיעה מלמעלה כי לעולם הזה יש מנהל.

ליקוטי שיחות יא/145: טעות דור אנוש הייתה לחשוב שלממוצע יש בחירה אף שבאמת אינם אלא כגרזן ביד החוצב [כלי עבודה שאין לו בחירה]. כמו כן הוא בעניינינו שרצו לעשות את העגל לממוצע. [ואכן אהרן ובני ישראל ידעו שאין לממוצע שום בחירה, ובדוגמת ה"כרובים" בקודש הקדשים שהם רק סמל מוחשי לאלוקות אבל אין להם בחירה לתת שפע]. אמנם מזה נשתלשל חטא עבודה זרה ממש בכמה מבני ישראל, היינו להחשיב את הממוצע כבעל בחירה שיש לו הכוח להשפיע לעובדיו.

קעת אפשר להבין את הגישה של אהרן. א. הדרישה הבסיסית של בני ישראל ממנו הייתה רק לעשות אלוקות מוחשית, שהיא עדות לאלוקות העליונה. הכוונה לא הייתה לעשות ממוצע המפסיק, אלא ממוצע המחבר, כמו זוג ה"כרובים" בבית המקדש שנועדו להיות המחשה פיזית לקיומה של המציאות העליונה. משהו שאפשר לראותו בעיניים. ואולם אנשי ה"ערב רב" הם אלו שלקחו את הסיפור צעד קדימה והפכו את העגל לממוצע המפסיק שיש לו בחירה והשפעה משלו.

ב. לטענה של אהרן התווסף גם ממד הלכתי. ישנו מושג ש"אומרים לאדם תחטא חטא קל כדי למנוע חברך מחטא חמור". לא נוכל להאריך כאן ויש להיזהר כיצד לומר הדברים, אבל נקודת העניין היא שהיות שמדובר בעיקרו של דבר במעשה שאינו עבודה זרה ממש, אהרן סבר שטוב להיות איתם ולא נגדם וכך לשמור מבפנים שזה לא יתדרדר יותר ויהפוך לעבודה זרה ממש.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של **שלוחי הרבי ברחבי תבל**

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב